

РОЛЬ ГЕДОНІСТИЧНОГО КОРЕГУВАННЯ В ОЦІНЦІ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ

Важливими тенденціями в розвитку сучасної економічної науки є прискорене зростання використання нових підходів до аналізу та оцінки економічних показників. Неспроможність класичних методів адекватно оцінювати реальну економічну ситуацію призводить до поглиблення макроекономічних проблем та зниження ефективності проведення макроекономічної політики. Точний кількісний аналіз потребує корегування з врахуванням якісних змін. Проблема оцінки якісних змін у споживчому кошику є також досить актуальною. Обґрунтована та достовірна оцінка змін, які відбуваються у споживанні населення є важливим індикатором ефективності проведення макроекономічної політики. На сьогоднішній день загальноприйняті цінові індекси не відображають реальну зміну цін в економіці. Огляд існуючих методів розрахунку цінових індексів показує, що вони недостовірно відображають фактичний рівень цінових тенденцій, призводять до помилкових оцінок та дій уряду. Індекс споживчих цін не відображає якісного відношення потреб. Товари за своїми споживчими якостями є неоднорідними. Недоліком індексу споживчих цін є те, що він не відображає якісних змін у структурі споживання, як в бік покращення так і в бік погіршення. Але блага є різними за своїми споживчими характеристиками і, наприклад, риба у кошику може бути різною: від кільки до тунця. Враховуючи негативні тенденції, які останніми роками відбуваються у національній економіці, слід відзначити значну актуальність дослідження впливу якісних змін у структурі кошика споживача та взаємозв'язку даних змін із офіційним рівнем інфляції. Падіння доходів населення, підвищення цін практично на всі товари та послуги, значне подорожчання комунальних послуг призводить до падіння реальних доходів населення та погіршення якості споживання, особливо продуктів харчування. Доля витрат на продукти харчування у бюджеті пересічного українського споживача є значною у порівнянні із розвиненими країнами і останні роки лише має тенденцію до підвищення.

Теорія поведінки споживача надає можливість оцінити вплив змін цін на добробут споживача. Споживач максимізує свій рівень задоволення вибирає найоптимальніший споживчий кошик із усіх можливих комбінацій за наявного рівня його фінансових можливостей та співвідношення цін на альтернативні блага. Ціна блага є не чим іншим як відображенням граничної корисності блага. Таким чином при підвищенні цін на блага відбувається зміна споживання, викликаючи при цьому два ефекти: ефект доходу та ефект заміщення. Сутність ефекту заміщення полягає у збільшенні споживання відносно дешевших благ, тобто благ з гіршими споживчими властивостями. В даному випадку попит на товари переміщується в сторону товарів низької споживчої цінності. Чим нижчі за якістю товари купляються споживачами, тим нижчим є рівень інфляції у країні. Перехід до низькосортного непотребу демонструється урядом як призупинення темпів інфляції. Але в дійсності споживачі перейшли на споживання благ набагато гіршої якості. Зрозуміло, що наслідком такого зниження є недоплата соціальних виплат та заробітних плат, тобто страждають ті, хто отримує фіксовані доходи. Недооцінка рівня інфляції призводить до недооцінки рівня падіння реального обсягу національного виробництва. Зниження соціальних виплат призводить до скорочення сукупного попиту. Зниження рівня інфляції приховує невдачі уряду в проведенні макроекономічної політики. Спотворюючи рівень інфляції уряд ще більше загострює проблему бідності в країні. Частка домогосподарств, які отримують субсидії сягнула аж 60% [1], що свідчить про погіршення рівня життя в країні. Зниження рівня інфляції та соціальних виплат негативно позначається на рівні життя сільського населення, яке позбавлене можливості користуватися системою пільг на комунальні послуги.

Тобто, чим гірший стан справ в економіці, тим більші спотворення спричинює індекс споживчих цін. Врахування спотворень в індексі споживчих цін має важливе значення для оцінки рівня бідності в країні. Щоб усунути дані недоліки цінових індексів при розрахунку індексу споживчих цін необхідно робити поправку на зміну якості товарів споживчого кошика. Врахування зміни якості стає можливим при використанні гедоністичних цінових індексів. Використання гедоністичних індексів цін дає можливість усунути значну кількість помилок в індексах цін. Гедонізм (гр. hedone – насолода) – прагнення індивіда до зростання власного добробуту задля максимізації отриманого від життя задоволення [2]. З точки зору гедоністичного підходу товар розглядається як набір окремих характеристик.

Гедоністичний індекс цін враховує характеристики певного товару і показує зміну вартості певного товару як сукупності певних характеристик. «Застосування гедоністичних методів є одним із способів явно оцінити значення різниці в якості між моделлю, що замінюється, і моделлю заміни»[3, С.37]. Гедоністичні методи засновані на регресійному аналізі. «Гедоністична регресія – це особливий спосіб коригування на зміну якості, коли оцінка взаємозв'язку між ціною найменування та його характеристиками, що впливають на цю ціну здійснюється за допомогою рівняння регресії. Гедоністичні регресії вимагають певних ресурсів, відносно велику кількість спостережень і регулярне оновлення» [4]. "Щодо зміни в якості, то експертна оцінка повинна ґрунтуватися на належних доказах щодо різниці між специфікацією продукту-пропозиції заміни та продукту-пропозиції, який він замінив у вибірці" [3].

Гедоністичні індекси, як для всієї економіки так і для окремих видів економічної діяльності, активно використовують розвинені країни (ЄС, США, Великобританія, Австралія і Японія), хоча лідером використання

є США. В 1985 р Бюро економічного аналізу розпочало роботу над створенням гедоністичних індексів спочатку для комп'ютерів потім для багатоквартирних житлових будівель, напівпровідникових чіпів, цифрового телефонного комутаційного обладнання та ін. В 1988 р стали застосовувати гедоністичні індекси цін для розрахунку індексу споживчих цін з метою коригування відхилень в рівні інфляції за рахунок зміни якості, так як дані відхилення мали негативні наслідки для державного бюджету за рахунок переплати соціальних виплат. На сьогоднішній день використання гедоністичних індексів розповсюдилося на безліч інших товарів в індексі споживчих цін, включаючи одяг, оренду житла, комп'ютери, телевізори, аудіотехніку, відеомагнітофони, DVD-програвачі, відеокамери, холодильники, пральні машини, мікрохвильові печі і вузівські підручники [2].

Таким чином, індекс споживчих цін у вітчизняній макроекономічній статистиці не відображає в дійсності реальних макроекономічних проблем країни. При визначенні рівня інфляції виникає так званий гедоністичний розрив - різниця між офіційним рівнем інфляції та рівнем інфляції за умови не погіршення якості споживання. Величина прихованої інфляції, спричиненої гедоністичними відхиленнями, може досягати значних розмірів. З метою мінімізації величини прихованої інфляції необхідно внести зміни в методіку розрахунку макроекономічних цінних індексів. Суб'єктивність хоча і є одним із недоліків, але є важливим доповненням інформації. Для вітчизняної статистики використання гедоністичних індексів надасть можливість адекватно оцінити реальний стан погіршення чи покращення рівня життя в національній економіці. Застосування теорії гедоністичних індексів дозволить отримати принципово нову модель аналізу та оцінки макроекономічного стану.

Враховання якісних змін у споживанні дасть можливість здійснити реальну достовірну оцінку інфляційних процесів в країні, переглянути соціальні гарантії та скорегувати пріоритетні напрями макроекономічної політики, що призведе до підвищення ефективності макроекономічної політики та знизить рівень соціальної напруги в суспільстві.

Література:

1. Павло Розенко: Субсидії автоматично переоформлені вже для 1,6 млн родин. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukr.media/politics/270061/>
2. Григорова-Беренда Л. И. Международный опыт применения гедонистических индексов в экономике и возможности его использования в Украине/ Л. И.Григорова-Беренда/ Проблемы экономики.- 2015.- № 3.- С.7-13
3. Статистика та наука. Посібник з використання методів коригування якості в Гармонізованому індексі споживчих цін (ГІСЦ) Розроблений в рамках Європейського проекту "Коригування якості ГІСЦ CENEX" Том 13 / Федеральне статистичне управління Німеччини [Електронний ресурс] Режим доступу: www.dst.dk/ext/.../0/.../UKR_Statistics-Science_DE-publication_CENEX-Handbook--do..
4. Складання індексів споживчих цін (ІСЦ): Спільний семінар ЄАВТ/ЄЕК ООН/ДКСУ "Економічна глобалізація: завдання для офіційної статистики". / Європейська економічна комісія, Європейська асоціація вільної торгівлі, Конференція європейських статистиків, Державний комітет статистики України. – 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/Noviny/new2007/zmist_novin/5-UA_UNECE.pdf